

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

РІК ВИДАННЯ • JAHRGANG 69

ЛИСТОПАД • NOVEMBER 2017 • Nr. 21 (2977)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

БУДЬТЕ ЯК ДИМИТРІЙ

XVI

9 листопада святкуємо пам'ять святого Димитрія Солунського. Часто його називають другим апостолом Павлом через те, що він свідчив Христа у грецькому місті Солонікі, саме там, де свого часу апостол Павло заснував першу громаду вірних. Про життя і мученицьку смерть святого Димитрія на «Живому Телебаченні» розповів о. Василь Рудейко, священник храму священномученика Климентія Шептицького у Львові.

◀ Святий Дмитро Солунський. Мозаїка з собору Михайлівського золотоверхого монастиря, Київ, XII ст. Собор зруйнували більшовики в 1934 р., мозаїку вивезли до Москви

Святий Димитрій народився в багатій сім'ї. Його батько був римським проконсулом і тайним християнином, тому з молодю він виховувався як, можна так сказати, підпільний християнин. Після смерті батька він пішов його слідами: став римським проконсулом і також певний час підпільно продовжував бути християнином.

Коли Димитрій став проконсулом Солуня, в місті вже було дуже багато християн, адже Солунь це місто, в якому апостол Павло заснував перші громади. Пам'ятаємо, що є його два послання до солунян. В той час, а це вже початок IV століття, Димитрій почав відкрито заохочувати до християнства і відкрито проповідувати, чим

викликав незадоволення імператора. Той, повертаючись з чергового походу, вирішив іти з військом через місто Солунь і тоді розмовляти із св. Димитрієм. Так воно й сталося.

Імператор організував ігрища, одним з його гладіаторів був Дій, – потужний воїн, який любив знущатися в першу чергу над християнами. Перебуваючи у в'язниці св. Димитрій благословляє юнака Нестора на бій з гладіатором. На молитви і з благословення св. Димитрія Нестор перемагає Дію, кидаючи його на списи, внаслідок чого він й помер.

Імператор був злий. Послав воїнів, які 26 жовтня 306 року прокололи св. Димитрія списом. Від самого початку для християн був це іконічний знак: проколання – на зразок проколання боку Христового. Димитрій асоціювався з Христом, його страждання, як страждання Христові.

Продовження на 4 стор. ▶

На 7 сторінці знайомимо вас із спогадами людини, яка тривалий час була близько ісповідника віри Йосифа Сліпого. Мова про Ірину Ясінську-Грейвз. Вона в незвичний спосіб розповідає про особу патріарха Сліпого, розповідає про речі, про які більшість не знала

1
2
5

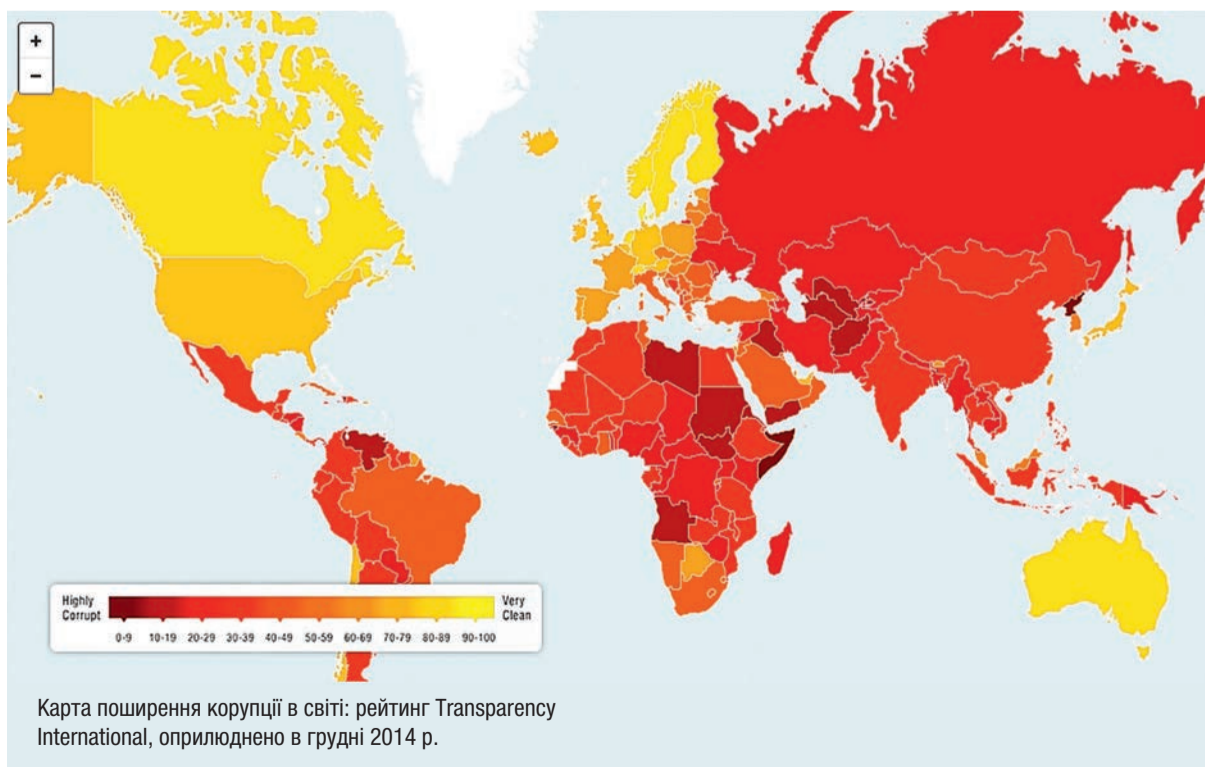
XVII

ПОГЛЯД ЦЕРКВИ НА КОРУПЦІЮ

У житті будь-якого суспільства існують певні явища, які тією чи іншою мірою становлять небезпеку для його нормального функціонування та розвитку. У низці цих проблем одне з центральних місць займає корупція.

Цим терміном окреслюють підкупність і продажність державних, політичних і громадських діячів, а також урядовців і службовців державного апарату з метою особистого збагачення чи інших прагматичних цілей. Ця коротка дефініція, однак, не здатна передати масштабності закорінення цієї хвороби у повсякденному житті суспільства. Нею тотально просякнуті державна і судочинна влада, освіта й медицина, а також інші сфери людського існування на всіх своїх рівнях і розгалуженнях. Це явище набуло глобального характеру, воно глибоко проникло в людське повсякденне життя.

Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі «Gaudium et spes» вчить, що одним із важливих завдань Церкви є місія морального оцінювання тих справ, які стосуються основних прав особи і спасіння душ (1, 76). А оскільки, як вже було сказано, корупція призводить до руйнівних наслідків для життя цілого суспільства, Церква не може не висловитися щодо цієї його вади.

Продовження на 2 стор. ▶

ПОГЛЯД ЦЕРКВИ НА КОРУПЦІЮ

У Катехизмі УГКЦ «Христос – наша Пасха» зазначено, що «корупція – суспільно небезпечне явище, а з християнського погляду – гріх. Влада, якій притаманний цей порок, втрачає своє призначення, перестає бути представником і захисником громадян, перетворюючись у загрозу для них» (2, 967).

Як бачимо, корумповане керівництво держави суперечить ідеалові автентичного завдання будь-якої влади. Це завдання Митрополит Андрей Шептицький у своїй праці «Як будувати Рідну Хату» формулює так: «Керівна влада має за мету служити публічному добру, зберігати й боронити природної і правильної свободи громадян, родин і всіх стоваришень [...], які відповідають потребам людини і її свободі [...]. Для збереження природної та правильної свободи громадян керівна влада встановлює справедливі закони, непротивні Божому праву і загальному добру, та безсторонне й незалежне судівництво, яке пристосовує загальні закони до поодиноких випадків і розмежує взаємні права

й обов'язки громадян» (3, 9).

«Кожен громадянин має обов'язок співпрацювати з цивільною владою для добра суспільства в дусі правди, справедливості, солідарності й любові.» Справді від Бога є тільки та влада, для якої пріоритетом є загальне добро ввірених їй людей. Так сказано в третьому розділі Катехизму Католицької Церкви під назвою «Життя у Христі». Там йдеться також про те, що підвладні повинні вважати своїх керівників представниками Бога, який настановив їх слугами своїх дарів. Кожен громадянин має обов'язок співпрацювати з цивільною владою для добра суспільства в дусі правди, справедливості, солідарності й любові. Однак у випадку, коли вимоги цивільної влади суперечать вимогам морального порядку, основним правам людини або вченню Євангелії, тоді сумління громадянина зобов'язує не виконувати цих приписів (4, 1901–1904). Різноманітні зловживання влади, які завдають шкоди суспільству, є достатньою причиною для вияву

недовіри з боку громадян.

Проте, доволі часто на цю проблему дивляться односторонньо. У вже цитованому Катехизмі УГКЦ «Христос – наша Пасха» зазначено, що «рівень корупції є суспільним показником морального стану суспільства в цілому та кожної окремої особи як члена суспільства. Корупційну дію вчиняють як ті, що вимагають хабаря та приймають його, так і ті, що пропонують хабар і дають його» (2, 966). Цей пункт з Катехизму УГКЦ вказує нам на один дуже важливий нюанс. Поширеною є думка, що корупціонери – це лише представники влади, які виступають у ролі приймачів різноманітних хабарів, послуг, подарунків тощо; однак водночас корупціонерами є також ті громадяни, які виявляють ініціативу у здійсненні корупційної дії. Отже, явище корупції є двостороннім, тобто таким, в існуванні якого винуваті обидві сторони. Цю правду Церква завжди доносить до своїх вірних.

Папа Франциск, розуміючи актуальність цієї проб-

леми в наш час, неодноразово звертався до Церкви з повчальним словом. Ще будучи архієпископом Буенос-Айреса, він присвятив темі корупції цілу книгу з промовистою назвою «Зцілитися від корупції». У ній знаходимо думку про те, що скорумпована особа не знає ні братерства, ні приязні, для неї існують лише співучасники (5). Цей порок руйнує справжні людські стосунки і все те, що в них є найкраще. Він зачинає людину у в'язниці власного егоїзму та користолюбства.

Отже, явище корупції набуло сьогодні глобальних масштабів, поширилося практично на всі сфери людського співжиття. За своєю природою воно є абсолютно деструктивним. Просякнуте корупцією суспільство стає байдужим до долі окремої людини. Таким чином, руйнуються міжлюдські відносини, перетворюючись виключно на споживачькі. Корупційний вчинок сприймається як норма врегулювання тої чи тої ситуації, втрачається відчуття справедливості й чесності, натомість з'являється переконання, що можна отримати

▼ Продовження. Початок на 1 стор.

все, чого тільки забажаєш. На перший план виходить власна вигода, якої слід домогтися будь-якою ціною.

Тому місія Церкви полягає саме в тому, щоб належним чином пояснити, у чому саме полягає гріховність цього явища, а також, відповідно до своїх можливостей, зробити все для протидіяння корупційній системі. Для Церкви основними засобами в цьому контексті є проповідь слова і обов'язок молитви. Всі, хто беруть участь в грісі корупції, повинні усвідомити, що зцілення від цього упадку та Преображення людського серця можливе тільки через вільну силу Божественної благодаті та відкритість людини до Бога, який милосердиться над нею. Тому Церква кличе своїх вірних до навернення задля подолання цього зла через витривалу співпрацю з благодаттю Святого Духа, який здатний очистити людське серце і таким чином відновити «лице Землі» (пор. Пс. 104, 30) (5).

**Бр. Стефан Дуда,
ЧСВВ «Місіонар»**

З Катехизму УГКЦ

Одним із виявів зловживання державною владою в корисливих цілях є корупція та хабарництво. Вони руйнують державу та спотворюють суспільні відносини. Рівень корупції є своєрідним показником морального стану суспільства в цілому та кожної окремої особи як члена суспільства. Корупційну дію вчиняють як ті, що вимагають хабара та приймають його, так і ті,

що пропонують хабар і дають його.

Корупція – суспільно небезпечне явище, а з християнського погляду – гріх. Влада втрачає своє призначення, перестає бути представником і захисником громадян, перетворюючись у загрозу для них. Християнин не може брати участі в корупційних діях і не повинен мовчати, коли це роблять інші. (966, 967)

ПАПА ПРО ГРОШІ

В наш час, коли в засобах комунікації чуємо про численні прояви несправедливості, піднесімо молитву до Бога за те, щоби Він навернув серця людей, щоби вони пізнали Господа і перестали поклонятися «божкові-грошам». Із таким заохоченням папа Франциск звернувся до вірних, коментуючи під час проповіді 23 жовтня Христову притчу про багача, який покладався лише на свої статки, які стали для нього ідолом.

Як зауважив проповідник, багатий урожай не дав почуття ситості цьому багачеві. Ступивши на шлях «непогаганого споживання», він думає лише про те, як збільшити свої клуні, вважаючи, що достаток буде запорукою довголіття. На що Господь назвав його нерозумним: «Цієї ночі душу твою зажадають від тебе! А те, що ти приготував, кому воно буде?».

«Сам Бог кладе край цій прив'язаності до грошей,

коли людина стає невірником грошей. І це не є казка, вигадана Ісусом. Такою є дійсність. Це є дійсність сьогодення. Існує чимало таких людей, які живуть лише для того, аби адорувати гроші, аби вчинити з них своє божество. Чимало людей живуть лише для цього, і їхнє життя не має сенсу. "Так буває з тим, – каже Господь, – хто збирає для себе, але не багатіє у Бога". Вони не вмюють багатіти в Бога».

Папа зауважив, що ми сьогодні можемо зустріти багато людей, спраглих грошей та земних благ, людей, які мають дуже багато, мають надмір, в той час, як «голом діти не мають ліків і доступу до освіти». Мова йде про «вбивче ідолопоклонство», яке тягне за собою «людські жертвоприношення».

«Це не є якась історія, яку Господь розповідає про ті часи. Ні, такі речі трапля-

ються і сьогодні. А тому ми повинні наполегливо молитися: *Господи, просимо Тебе, доторкнися до сердець ідолопоклонників, які поклоняються божкові-грошам. Господи, доторкнися й мого серця, щоб я залишався зрячим і не потрапив у цю пастку*, – вів далі Святіший Отець, додавши, що ще одним наслідком такого ідолопоклонства є війни, починаючи від «домашніх»: «Всі ми знаємо, що трапля-

ється тоді, коли йде мова про спадок: родини діляться, впадають у ненависть одна до одної», – зауважив проповідник, вказуючи на те, що Ісус говорить про необхідність «багатіти в Бога». Отож, самі гроші не є проблемою, «не йдеться про зневагу до грошей». Засуду заслуговує жадібність, тобто, «життя з прив'язаністю до божка-грошей».

Радіо Ватикан

ПРИЗАБУТИЙ МОНАСТІР СВЯТОГО ТЕОДОРА СТУДИТА

Вхід на територію монастирського комплексу

У мальовничій місцевості біля озера Альбано неподалік Риму є український куточок – монастир Святого Теодора Студита «Студіон» і однойменна церква. Про цей духовний осередок мріяв митрополит Андрей Шептицький, реалізував його плани наступник, Блаженніший Йосиф Сліпий, та останні десятиліття масток був забутий і занедбаний. Нині зусиллями УГКЦ, посольства України при Святому престолі та місцевих активістів обійстя намагаються відродити. Однієї суботи для його впорядкування зібралися півсотні волонтерів української громади.

Монастирський комплекс розташований за 20 кілометрів від столиці в райському, можна сказати, містечку: з одного боку – розлоге плесо озера Альбано зі струнками італійськими соснами довкола, з іншого – розкидані поселення на зелених пагорбах римської провінції. Саму садибу площею у три гектари прикрашають пальми, оливкові дерева, родючі яблуні й груші.

Відновити тут монашу діяльність і повернути історичну святиню УГКЦ до життя покликали із Греції ієромонаха Ореста Козака. Він очікує приїзду ще трьох монахів. «Цей монастир не є для мене. Цей монастир – для українців, нам лежить на серці, щоб він їм прислужився і в духовному плані, і представляв Італії не лише літургічну спадщину української Церкви, але й національну культуру українців. Ідей багато, але без допомоги громади їх не можна буде реалізувати», – наголосив прокуратор монастиря Орест Козак, звертаючись до українців, які добровільно долучилися до впорядкування території.

Коли предстоятель УГКЦ Йосиф Сліпий на початку 1960-х задумав створити біля Риму монастирський осередок, його запитали: «Навіщо? Тут же немає українців». Тоді Блаженніший відповів: «Збудуймо дім, а люди прийдуть» – так переповідають знавці історії монастиря. Далекоглядність церковного діяча виявилася пророцтвом, хоча монастир студитів і спіткала важка доля.

МРІЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Потаємна думка про організацію осередку для українських ченців зародилася у митрополита УГКЦ Андрея Шептицького ще перед I світовою війною. Він згуртував бідних селян, які хотіли присвятити себе монашому життю. Після війни небагато монахів-фронтовиків повернулися до свого духовного отця. «Митрополит сказав їм: рік часу я вас не знаю, до мене на поріг не з'являтися, виживете – будуть студити, а ні – їх не буде. Монахи ходили в найми працювати, словом, вижили і через рік знову прийшли до Шептицького, який знайшов їм притулок в Уневі (Львівська область)», – розповідає ієромонах Орест Козак.

Там монахи жили за Студійським уставом, наслідуючи суворі правила монастирського життя візантійського монаха-аскета Теодора Студита (759–826) – засновника Студійського монастиря біля Константинополя (Туреччина). Саме його досвід брати Андрій та Клементій Шептицькі перейняли для вишколу українських монахів, яких відповідно називали студитами.

У 1940-х роках митрополит Шептицький дає

гроші довірений особі при Ватикані, щоб купити землю або й будинок для українських студитів в Італії. «Митрополит Андрей жив ідеєю відродження східного чернецтва і хотів створити студійний дім, де б монахи могли спільно формуватися, навчатися в Римі і ділитися досвідом життя. Тому в нього виникла ідея купити будинок для студитів у Римі», – пояснює о. Козак.

Землю в Римі тоді купили, але через події II світової війни про будівництво монастиря ніхто й не думав. За вимогами місцевого законодавства, незабудовану ділянку після 5 років слід було або використати, або продати. Тоді отець Кирило Королівський, представник УГКЦ при Святому престолі, продав землю і гроші залишив на зберігання до кращих часів Конгрегації Східних Церков.

ПРИДБАННЯ МОНАСТІРЯ

Предстоятель УГКЦ Андрей Шептицький відійшов у вічність 1944 року, а мрію про римський осередок української Церкви 20 років по тому реалізував його наступник Йосиф Сліпий після повернення з радянських таборів. «Блаженніший був духовним сином митрополита Андрея Шептицького і приятелем його брата, отця Клементія Шептицького. Йосиф Сліпий гостро відчував відповідальність за студитів. З поверненням до Риму він з великими труднощами забрав кошти з Конгрегації і почав шукати монастир», – говорить ієромонах Орест Козак.

Йосиф Сліпий 1964 року купує монастир отців-маріоністів біля озера Альбано в місті Кастель Гандольфо. Там живуть монахи, які втекли від радянського режиму. Зі смертю Блаженнішого (у 1984 році) українські ченці втрачають не лише духовного провідника, а й сенс служіння монашої спільноти, оскільки українських вірян у Римі тоді було небагато. На початку 1990-х років вони переїжджають до України. Монастирський комплекс «Студіон» занепадає і наступні 20 років переходить із рук у руки різним власникам, що призводить до занепаду приміщень і території.

Нинішня структура має облаштовані кімнати готельного типу для проживання 30 осіб. Решта приміщень споруди потребує капітального ремонту, а найбільше церква Святого Теодора Студита. Через аварійний стан храму там не можна проводити літургії для вірян. Спільними зусиллями Церква й дипломати шукають фінансові можливості для реставрації.

Майже рік опікується монастирем призначений прокуратор Орест Козак і розповідає, що планує організувати в його стінах іконографічну школу візантійської традиції, іконописну майстерню, проводити міжнародні конференції та літні табори для молоді. За спостереженнями священика, попри масштабну присутність УГКЦ та її вірних в Італії, тут мало знають про українську Церкву. «Якщо й говорять про візантійську традицію, то мають на увазі Росію чи Грецію», – констатує отець. Не закриватися у собі й «активніше поширювати рідну традицію серед іноземців» закликає ієромонах Орест Козак.

Наталка Кудрик, Радіо Свобода

ПРОПАМ'ЯТНИЙ ХРЕСТ У КАЗАХСТАНІ

У рамках 70-річного ювілею в Караганді на території української греко-католицької церкви Покрови Пресвятої Богородиці відкрито і освячено пам'ятник депортованим українцям, який символізує Хрест із вишитим бронзовим рушником. Чин освячення здійснили владика Теодор Мартинюк – єпископ-помічник Тернопільсько-Зборівський, владика Йосафат Говера – єкзарх Луцький, а також Апостольський нунцій в Казахстані, Таджикистані і Киргизії Френсіс Ассізі Чуллікатт у співслужінні зі священиками з України, Казахстану і Росії.

«Ми привезли матеріальну річ – дуже важку – бронзовий вишитий рушник. Нехай він залишиться тут, на казахській землі, символом невмирущості нашої віри, нашої любові, нашої надії. Бо вишиваний рушник, який кожна людина, що відправляється в далеку дорогу, бере собі на згадку, ставить його на ікону, не просто пригадує рідну землю, він уприсутнює рідну землю», – підкреслив владика Теодор. Автори проекту – скульптори Олесь Сидорук і Борис Крилов. Сам Хрест виготовили в Казахстані, а бронзовий рушник – в Україні. (ІА ЗІК)

ПІДРУЧНИК З БІБЛІЙНОЇ МОВИ

Видавництво «Дух і Літера» видало перший україномовний практичний посібник із вивчення арамейської мови Біблії (частина книги Даниїла, фрагменти книг Езри та Єремії та близької до неї мови Таргума Онкелоса – давнього юдейського перекладу Тори арамейською мовою (II–III ст. по Хр.)). Підручник поєднує теорію: основи фонології, морфології та синтаксису арамейської мови. Автор книги – Дмитро Цолін, директор Центру юдаїки при Національному університеті «Острозька академія». «Аморреї – це західносемітські племена доби середньої бронзи. Вони дали початок етносу, який згодом назвали арамеями. Арамейська й давньоєврейська – мови однієї родини, проте мають багато відмінностей. За часів асирійського, а згодом вавилонського полону арамейська мова поширилася як lingua franca, тобто розмовна мова багатьох народів. Арамейський алфавіт був простий і дуже популярний в ті часи. І саме це була рідна мова Ісуса Христа.» (Прес-служба УКУ)

АФРИКА: ШОСТИЙ УБИТИЙ СВЯЩЕНИК ЗА РІК

Невідомі смертельно поранили з вогнепальної зброї о. Еванса Джуму Одуора. Випадок стався поблизу міста Ніабондо у Західній Кенії. Священика в критичному стані доправили до лікарні, де він і помер. Його спалену автівку виявили за 5 кілометрів від місця, де було знайдено тіло. Про злочинців нічого невідомо. Отець Еванс – шостий католицький священик, убитий за цей рік у Африці. (CREDO)

БЕЗВІЗ: 300 ТИСЯЧ УКРАЇНЦІВ

За чотири місяці з моменту впровадження безвізового режиму за біометричними паспортами до країн ЄС з'їздили майже 295 тисяч українців. Такі дані в ефірі «Радіо Свобода» навів помічник голови Державної прикордонної служби Олег Слободян. За його даними, із початком осені до Євросоюзу почало їздити на 30%–40% менше громадян України. За даними Представництва ЄС в Україні, відмову у в'їзді до ЄС за час дії безвізу отримав лише 61 громадянин України – тобто лише дві сотих відсотка від загальної кількості «безвізових» мандрівників. («Європейська правда»)

США – ДОПОМОГА УКРАЇНІ

За три останні роки США надали Україні військової допомоги (навчання та техніка) на суму 750 млн доларів, або 20 мрд гривень, про це повідомила посол США в Києві п. Марі Йованович. На її думку, найбільш ефективна допомога, це навчання українських воєнків. За її словами, українські військові за три останні роки продемонстрували не тільки подивугідну хоробрість, але також уміння вчитися і адаптувати себе до нових технік на полі бою. Вона наголосила, що Вашингтон допомагає Києву також у реформуванні країни, важливо пам'ятати однак, що майбутнє країни в руках українців. (HYSER)

БУДЬТЕ ЯК ДИМИТРІЙ

КОЖЕН З НАС ПОКЛИКАНИЙ

Суть Димитрієвого благословення, я так думаю, полягає в тому, що він благословляє як мирянин. В нашому сучасному світі наголошується на участі мирян в житті Церкви, насправді трохи забулася давня традиція благословень. Нам треба до неї повернутися. Не тільки священник в церкві під час Богослужіння благословляє, але батьки благословляли в дорогу своїх дітей, перед важливими подіями в своєму житті люди приходили і брали благословення один в одного. Треба пам'ятати, що внаслідок хрещення кожен з нас покликаний благословляти. [...] Не треба боятися приймати благословення, не треба боятися давати благосло-

вення, адже, в кінцевому результаті, благословляємо не ми, благословляє Христос нашою рукою як той, який живе в наших серцях.

► В часи Київської Русі на честь св. Димитрія було зведено монастир. Ікони з цього монастиря зараз зберігаються в Третьяковській галереї в Росії. Взагалі, цікавим є культ святих воїнів часів Київської Русі, знаємо, що їх було таких три основних: св. Георгій Побідоносець, св. Федір Тирон і св. Димитрій Солунський.

о. В. Рудейко: Культ в Русі виник з двоякого переконання. Солунь, це місто поблизу Болгарії, а отже на межі візантійської і слов'янської культур. Існують житія святих, в яких Димитрій окрес-

люється як слов'янин, який був у Візантії. Тому почитання його в Київській Русі є чимось природним. Навіть в літописному описі походу Ігоря на Візантію говорить про те, що греки боялися нападу слов'ян, думаючи, що Дмитрій є їхнім поводителем тощо. Звісно, проконсул, це своєрідний відповідник полководця, який мав під собою воїнів.

Від самих початків святий Димитрій був покровителем вояків, тому і іконографічно він зображається як воїн. На мою думку, це дуже природно, що його культ відразу став поширюватися в Київській державі. В XV столітті поширенням його культу дуже опікувався солунський архієпископ Симеон, це один з великих лі-

тургістів минулого, написав дуже цікаву, гарну Службу св. Димитрію. Його творіння також були почитані в Київській Русі, тому це дуже природно, що в нас культ св. Димитрія присутній.

► Життя святих хочеться співставити із сучасністю. Життя св. Димитрія показує, що він не боявся публічно визнавати свою віру попри свою посаду. Напевно в нього було багато спокус на цьому шляху. В сучасному світі християн, як ми часто це бачимо, державні посадовці не бояться визнавати свою віру публічно. Чи це можна вважати свідченням віри в Бога?

о. В. Рудейко: Це складне запитання, оскільки не можна заглянути в серце людини,

▼ Продовження. Початок на 1 стор.

яка приходиться до храму, ставить свічку, жертвує гроші на якусь благодійність, бере участь в молитві. Не можна відразу осуджувати людину, яка приходиться до церкви, тільки тому, що вона посадовець. Кожен з нас в першу чергу є людиною і християнином, а вже тоді посадовцем, архієпископом чи кимось іншим. Я б не виганяв з церкви високопосадовця, який прийде молитися, але водночас я б таких людей перестерігав від думки, що Царство Небесне можна собі купити. Треба бути подібним до св. Димитрія, незалежно ким ми б не були. Це дуже добрий приклад для нас.

Ведуча програми – Руслана Ткаченко, «Живе Телебачення»

XIV

Луганчанка Людмила Сурженко – надзвичайно позитивна людина та мужньо витримує всі випробування, які випали на її долю. У липні співрозмовницю затримали на блокпосту «ЛНР». Увагу озброєних бойовиків привернули знайдені в телефоні фотографії власниці з українським прапором та у футболці «Луганськ – Україна». Цього виявилось достатньо, аби молоду жінку, яка недочуває та носить сильні окуляри, кинули «на підвал» – до будівлі т.зв. «міністра державної безпеки». Незаконне ув'язнення людини з інвалідністю привернуло увагу міжнародних правозахисних та гуманітарних місій. Прізвище Сурженко лунало під час переговорів у мінському форматі.

У будівлі «МДБ ЛНР» Мілу, як називають її друзі, тримали 16 днів. Катували, погрожували та змушували визнати себе винною у «шпигунстві» на користь українських військових. «Я не повинна була зламатися, постійно собі повторювала це», – пригадує співрозмовниця. Лише тоді, коли опинилася на волі і стояла перед українським пунктом пропуску, розплакалася. Вперше за два тижні.

► Ви писали в соціальних мережах про життя в окупації. Чи розуміли, що це небезпечно для вас?

Л. Сурженко: Коли мене арештовували, спершу всередині все похололо. Хоча подумки давно була готова до тако-

«ЦЕ НАША ЗЕМЛЯ І НАШІ ЛЮДИ»

«Обіцяли засудити мене на 20 років. «Ваша "республіка" збирається існувати 20 років?» – розсміялася я». Блогер із Луганська – про те, як живеться українцям в окупації.

го перебігу. Опанувала себе і сказала собі: це моя позиція, це моє місто, це моя Батьківщина, а вони – злочинці.

Справді, т.зв. «влада ЛНР» зараз саджає блогерів. Але ми пишемо те, що бачимо. Висловлення думки в соціальних мережах – чому це повинне бути заборонене? Я нічого не придумувала від себе. Писала, як є. Про всі недоліки життя в «республіці». Там вода цілодобово, а тут немає зовсім. Зв'язок поганий. Заблоковані всі українські телеканали та інформаційні сайти. Звичайно, люди, які знають як обходити блокування, ці сайти читають. Але старі люди, навіть ті, які мають проукраїнську позицію, змушені дивитися російське чи сепаратистське телебачення. Там постійно нагнітають: нібито Україна погана, Україна – ворог. Хіба дивно, що люди починають думати так, як їм підказує телевизор? Хоча справедливість заради варто відзначити, що на окупованих територіях дедалі більше людей незадоволених ситуацією. Обурюються не лише проукраїнські люди, а й ті, які підтримували «республіку». Чую, як ці люди починають скаржитися на комунальний дискомфорт, на високі ціни. На ринках практично немає покупців, але є продавці. У працівників «націоналізо-

ваних» шахт з'явилися затримки по зарплаті, до того ж її виплачують рублями за невивідним курсом.

► В чому вас звинувачували під час незаконного затримання?

Л. Сурженко: Не знаю як саме вони оформлювали звинувачення, тому що від початку не бачила жодних офіційних документів. Ані санкції на арешт, ані бланків протоколів. Був єдиний протокол допиту в перший день, і він писався від руки. Це просто аркуші паперу. Слідчі – а вони змінювалися, загалом їх було вісім, і жоден не назвав свого прізвища, – вимагали, аби я визнала себе «шпигункою». Нібито ходжу містом, фотографую і передаю відомості Збройним силам України. Вимагали сказати, кому передаю знімки. Я мала повне право ставитися до них (силовики «ЛНР» – Ред.) так, як вони ставилися до мене. На всі питання отримали ті відповіді, на які заслуговували. Вони дивувалися моему нахабству. Не знали, що робити зі мною. Намагалися пов'язати мене з двома терактами, які сталися 7 липня в Луганську. Я що – схожа на терориста? Потім почитали мої листи і стали додавати «розпалювання ворожнечі». А що я повинна почувати до окупантів? За що мені їх любити?

► На вулицях Луганська заборонено фотографувати без дозволу?

Л. Сурженко: Двічі мене ловили на цьому. Першого разу я хотіла сфотографувати охорону на вулиці Радянській, коли з протилежного боку не пускали нікого, стояли автоматники. Це був 2015-й рік, «ополченці» ходили, наче бомжі, а ці були в новітній формі, я подумала: росіяни. Треба ж зафіксувати. Беру телефон, роблю вигляд, наче розмовляю. «Дівчино, а з ким це ви розмовляєте?» — «А тобі яке діло до цього?» – огризнулася. І не зупинилася. Він дістав рацію, викликав підмогу з будівлі ОДА. Я не витримала і стала кричати на всю вулицю: «Ви окупанти! Ми добре жили, у нас усе було, а ви сюди прийшли, у нас життя через вас догори дном!». Біжу по вулиці, але вони мене догнали, стали викручувати руки. Довго викручували, тому що я міцно тримала телефон. Залишився синець на плечі. Привезли до комендатури. І ті ж самі запитання: навіщо фотографуєте? Я пожартувала: може, мої фотографії до підручника історії увійдуть? Коли Україна повернеться, ці фотографії будуть уроком для майбутніх поколінь. Вони дві години мене тримали, все з'ясували, чому я з такою позицією живу в Луганську. Але тут мій дім. Я тут народилася, я тут живу й особисто нікуди не піду.

Продовження на 5 стор. ►

«ЦЕ НАША ЗЕМЛЯ І НАШІ ЛЮДИ»

Тоді мене відпустили, але пригрозили, щоб більше на тому місці не з'являлася.

Вдруге мене зупинили в 2016 році. Прискіпливо переглядали кожну фотографію в моєму телефоні. Причепилися до фото з синьо-жовтим журавликом. Його я привезла з Києва, де торік побувала на майстер-

класі і виготовила власноруч. Удома фотографувала цього журавлика на фоні луганського залізничного вокзалу, на фоні міськради, на фоні пам'ятників Шевченку, Ворошилову, Матусовському...

Обіцяли засудити мене на 20 років. «Ваша "республіка" збирається існувати

20 років?» – розсміялася я. Погрожували: якщо ви не говоритимете, ми відпустимо вас до камери із ув'язненими, у вас буде «весела нічка». На допити мене водили з мішком на голові. Вдягнули мішок, відвели, зняли. Потім назад.

► **Що потрібно зробити, щоб мешканці окупова-**

них територій зберігали зв'язок з Україною?

Л. Сурженко: Заглушити російський телесигнал – це першочергове завдання. Не просто транслувати українські програми на ту територію, а заглушити російські. Навіть у Станиці Луганській немає українських телеканалів. Тільки в супут-

▼ **Продовження. Початок на 4 стор.**

никових антенах. Є вихід як донести інформацію на окуповану територію: до адреси заблокованих сайтів додати одну літеру, щоб він вийшов зі списку заблокованих. Це українська земля, там наші люди, і вони повинні знати, що відбувається в нашій країні.

Для «ХГ» Ліна Куц

 Українці в Швеції
ПРО ВАЖЛИВІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Є дати, які укріплюють нації, виражають дух народу, символізують його славне минуле, сьогодення й майбутнє.

*Вже скільки закривавлених століть
Тебе, Україно, імені лишали...*

*Тож встаньмо, браття, в цю врочисту мить
справжню пісню українця заспіваймо!*

Лунає гімн України. Душа радіє, серце щемить, бо то співає вільна Україна! Так розпочинається свято незалежності України в недільній школі українознавства. Діти гордо декламують вірші. Свято відбулося 27 серпня. Згадуємо цей знаменний день і на Літургії 3 вересня у Стокгольмі. Ця дата спонукає нас на роздуми: у ці дні підбиваються підсумки, даються оцінки здобутків і втрат. Саме в цей день прийнято вшановувати пам'ять борців – синів і дочок України, які своїм прикладом наблизили для нас жадану сто-

літтями незалежність. І щоразу усвідомлюємо з гіркотою: до тієї України, якої прагнули недавні жертви Майдану, воїни АТО, козаки, герої Крут, Шевченко, Грушевський, патріарх Сліпий, мільйони, які поклали свої голови за ідею незалежності, нам ще дуже і дуже далеко. Хоч ще нам дуже гірко, та однак ніхто не заперечить проти того, що незалежність, нехай і з присмаком гіркоти, краща навіть за золоте рабство.

Нашій країні потрібне майбутнє. А майбутнє ми творимо самі. Тож, почнемо з себе самих. Перестаньмо бути байдужими до Бога, Церкви, держави, мови і всього, що пов'язане з українською ідентичністю.

Після євангельської проповіді отець Мирослав розповів парафіянам про патріарха Йосифа Слі-

пого – духовного борця за українську церковну та державну незалежність. Після літургії діти з недільної школи українознавства декламували вірші про Україну, Марійка Костів прочитала вірш-пісню про патріарха Сліпого.

Для «ХГ» Н. Войтюк, м. Стокгольм

П'ЯТЬ ТИСЯЧ СЕЛЯНСЬКИХ ПОВСТАНЬ

Голодомором 1932–33 років Сталін «вбивав український національний рух», бо боявся, що Україна може вийти зі складу СРСР. Про це в ефірі Радіо Свобода заявив Володимир В'ятрович, директор Українського інституту національної пам'яті. Вашій увазі розмова з ним журналіста Віталія Портникова.

► Я хочу почати нашу розмову з власного міркування про те, що, скажімо, я не вірю в концепцію народів-жертв як таку міфологічну концепцію. Є багато країн, які намагаються виховати населення в міфі «народу-переможця». А є країни, які фактично занурюються в ідею народу-жертви. І в мене було таке враження, що коли тільки почалася тема Голодомору, можливо, через те, що про неї боялися говорити в радянський час, можливо, тому, що такою була позиція влади в часи Віктора Ющенка, про українців говорили саме як про народ-жертву. У що я не міг просто повірити. Відчувалася якась фальш в цьому. Тому що я прожив всі ці роки, бачачи українське суспільство, як суспільство готове до зриву у будь-який момент. І от це питання: чи був укра-

їнський народ покірним народом-жертвою?

Володимир В'ятрович: Абсолютно. І навіть історія Голодомору є прикладом того, як українці повставали проти радянської політики. Врешті-решт, сам Голодомор був в очах Сталіна вирішальним ударом у відповідь на те, що він називав страхом втратити Україну. Це те, що він відчував, що Україна повстає, що незабаром «Україну можемо втратити». Він про це писав у своєму листі 1932 року. І абсолютно не дарма. Кінець 1920-х – початок 1930-х років – Україна повставала. В Україні було близько 5 тисяч повстань, в яких, за документами ГПУ, брало участь близько мільйона людей. Можна собі уявити наскільки масштабною була ця боротьба, яка справді ставила під загрозу плани Сталіна щодо побудови світової імперії. Він прекрасно розумів, що без України створити таку імперію є неможливим. Він пре-

красно розумів, що головний чинник, який може цьому завадити – це якраз український національний рух і цей спротив. І через це було завдано такого страшного удару – Голодомор. Тобто вбивство Голодомором.

► **Сталін жив думкою про втрату України?**

В. В'ятрович: Абсолютно. Він прекрасно розумів, що ситуацію станом вже на середину 1932-го він не контролює. Він втрачав контроль навіть над своєю Комуністичною партією, тому що тут місцеві комуністи часто були готові ставати в певну опозицію до тієї політики, яка проводилася у Москві.

► **І він їй не довіряв, принаймні. Так?**

В. В'ятрович: Власне, через це він їй і не довіряв. Очевидно, що ця картина якогось повного контролю над суспільством на початку 1930 років абсолютно перебільшена. В іншому випадку не були б можливі ці тисячі повстань,

які сталися. Насправді, ми про це дізнаємося тільки тепер і тільки з внутрішніх документів карально-репресивної системи. Очевидно, про це не писали газети, очевидно, про це не писали навіть у партійних документах. Про це писали тільки документи цієї самої карально-репресивної системи, яка, з одного боку, була інструментом боротьби проти цих повстань, з другого боку, була зобов'язана подавати керівництву реальну ситуацію про те, що робилося. [...]

Треба розуміти, що все ж таки більшовизм, попри те, що було чимало прихильників більшовизму і серед українців, був в першу чергу привнесений ззовні. Тобто на багнетах з Росії. І те, що зараз називають якимось новим видом війни, говорячи про гібридну війну, яку веде сучасна Росія, то це приблизно те ж саме, що робилося тоді у 1918

році, коли паралельно з легітимною владою створюються якісь місцеві «влади», які себе в Харкові оголошують «радянською республікою», які просять «на допомогу» більшовицький режим. Він приходить і силою багнетів намагається встановитися на території України.

► **А що було головним, з точки зору саме розправи з українським селянством? Це були шовіністичні настрої? Тому що ми тут маємо створити імперію раз і назавжди покінчити з самою ідеєю сецесії. А ідея сецесії коріниться в українському селі. Або це все ж таки була ідея і більшовицької догми, коли от пролетаріат...?**

В. В'ятрович: Я думаю, що було і одне, і друге. Всі ці речі були дуже пов'язані. Очевидно, проводячи Голодомор, Сталін вбивав український національний рух.

Продовження на 6 стор. ►

П'ЯТЬ ТИСЯЧ СЕЛЯНСЬКИХ ПОВСТАНЬ

Але Сталін також руйнував якусь соціальну альтернативу для більшовицького ладу. Тому, що заможний український селянин – це людина, яка ставала на заваді побудови радянського ладу, більшовицького, який мав би опиратися на пролетаріат. А що таке пролетаріат? Це людина без майна, людина, яка легко стає гвинтиком в тоталітарній системі. Натомість заможний і самостійний господар, вільна людина, козак, кажучи такими більш давніми словами, не вмонтовується в цю систему.

Через це, вбиваючи українських селян, він по суті реалізував два своїх завдання – ліквідував якусь соціальну небезпечну верству і національну: український національний рух, який стояв на заваді побудови радянської імперії. Насправді, російської імперії радянського зразка. Впродовж наступних 1930-х років ця ідеологія [російської імперії] стає ще більш міцною. Більше того, вона вже апелює до пам'яті про царат, про князівські часи. І Сталін вже не бачив в тому суперечності, що він будує свою ідеологію, опираючись на інформацію чи на пам'ять про царів, князів. Тобто він стає радше інструментом переформатування СРСР в оновлену форму тієї ж російської імперії. І в цьому контексті знову ж таки Україна і український національний рух – це конкретна завада для створення російської імперії.

Зараз ми маємо схожу ситуацію. Тому що будь-які плани, які так чи інакше виношує сучасне російське керівництво в обличчі Путіна щодо відновлення в тій чи в іншій формі російської імперії, розбива-

Учасники підпільної групи села Макартетине Осівського району Донецчини

ються об український рух, об Україну. Тому що російська імперія починалася з поглинення України. І зрозуміло, що без України будь-яка реконструкція російської імперії є неможливою.

► **А як змінилася Україна після Голодомору, з соціальної точки зору? Можна сказати, що це вже була інша країна, ніж та, яку ми бачили на початку 1930 років?**

В. В'ятрович: Я думаю, що так. Було завдано досить серйозного удару. Мова йде про страшні демографічні втрати. Щодо цього досі є суперечка. Але в будь-якому випадку мова йде про мільйони вбитих. Очевидно, що найважливіше те, що було вбите те, що ми зараз називаємо середнім класом. Тобто та соціальна верства, на основі якої мало

би розвиватися нормальне суспільство.

► **Селянське.**

В. В'ятрович: Селянський середній клас. Тобто заможний селянин як такий, який в перспективі міг би перерости у фермера, міг би бути, навпаки, елементом для української урбанізації. Коли ми зараз говоримо про те, що чимало міст на півдні і сході України стали російськими, то за рахунок і зокрема того, що їх не було кому українізувати, тому що українці були знищені в роки Голодомору. Відповідно урбанізація чи індустріалізація часто відбувалася справді за участі тих людей, яких привозили в якості спеціалістів силою чи не силою, по-різному було, з інших регіонів, зокрема з Росії. І, очевидно, що було знищено цілі пласти української національної селянської культури.

► **І побутової культури насамперед.**

В. В'ятрович: І побутової культури. Так само духовної культури. Тому що той же ж Рафаель Лемкін, який говорив про «Совецький геноцид в Україні» (так називається одна з його статей), говорячи про геноцид, розглядає його ширше, ніж тільки Голодомор. Він говорить про те, що елементами цього геноциду було знищення селян голодом, знищення національної еліти, мова йде зокрема про «Розстріляне Відродження». Елементом цього геноциду було знищення національної Церкви. Елементом цього геноциду було заміщення населення, яке відбувалося на території України.

До початку II світової війни здавалося, що Україна впокорена, Україна зламана. Але, на щастя

▼ Продовження. Початок на 5 стор.

для України, ще залишалася частина українського етносу на території Польщі, де теж, очевидно, було далеко не райське життя, де теж була доволі сильна дискримінація з боку польської влади, але не порівняльна з комуністичною. Через це наступний етап національного відродження, який припадає на роки II світової війни, спалахує якраз на західній Україні. А потім вже знову наступний етап – вже не збройної боротьби, а ненасильницького спротиву: дисидентський рух, який поступово починає проростати, стає загальнонаціональним. І ми маємо дисидентів з тієї ж Донеччини – Василь Стус, Олекса Тихий та інші. І національно-демократичний рух кінця 1980-х, який, врешті, й поставив крапку в існуванні радянської імперії. Його елементом були і соціальні рухи. Зокрема шахтарський протестний рух, який був на Донбасі. Тобто фактично завдання, яке ставив перед собою Сталін – знищити Україну – йому не вдалося реалізувати.

► **Я колись наштовхнувся на вірші Осіпа Манделштама. Великий російський поет, описуючи атмосферу 1930-х років, писав про «І тені страшніє України, Кубані». Він не був політичним поетом. Він просто, як будь-який митець, дуже точно відчував, що відбувається... Відчував кордони трагедії! У нього Україна і Кубань стали єдиним місцем...**

В. В'ятрович: Абсолютно. Кордони УРСР, охопивши Кубань, як територію, яка, власне, була здебільшого українською етнічно.

Радіо Свобода

XI

ОЗНАКИ КЛЕРИКАЛІЗМУ (1)

Папа Франциск називає клерикалізм однією з найбільших хвороб сучасних християн. Проте ця небезпека стосується не лише священників, але всіх охрещених. То які ж, на мою думку, симптоми цієї духовної недуги?

КЛЕРИКАЛ ХОВАЄТЬСЯ ЗА СТАТУСОМ ЧИ ПОСАДОЮ

Мені не раз випадало чути, коли священники чи просто віруючі виправдовували свої помилки чи гріхи своїм саном або приналежністю до парафії. Мовляв, «це ж ксьондз» або: «належить до нашої спільноти, то йому простимо», або: «він добра людина, бо належить до церковного руху». Або навіть ще гірше, коли намагалися виправдовувати свої вчинки Святим Письмом: «Якщо Ісус також роз-

гнівався і розкинув торгівельні лавки у храмі (пор. Мт. 21, 12–17), то і нам можна». Але ми не Бог, а Спаситель робив все з любові, навіть до тих фарисеїв. А ми завжди так чинимо?

Наш статус віруючих людей ніяк не може виправдовувати наші гріхи, а приналежність до Церкви чи конкретної церковної дійсності аж ніяк не є гарантією спасіння чи дійсно християнського життя. Все, що ми отримуємо через Церкву (таїнства, спільноти, священників чи братів) –

це дар та інструмент від Бога, що би виліпити з нас справжніх, а не формальних християн, які мають живі відносини з Ісусом Христом. Від нас же залежить, чи ми використаємо їх чи закопаємо, як таланти до приходу Судного дня.

Насправді Хрещення не стільки дає привілеїв у цьому світі, скільки обов'язків перед Богом та навіть людьми. Хочемо ми цього чи ні, але для невіруючого оточення кожний християнин є живою іконою

Ісуса Христа. Дай Бог, щоб це був образ преображеного Господа, а не записане та забруднене власними гріхами обличчя, яке постало перед Веронікою. Та як показує мій особистий приклад, я швидше схожий на недокінчене полотно, яке кожний день вдосконалює Господь. І сам не знаю, що там може бути наприкінці: ікона Милосердного Христа чи Юди зрадника.

Олександр Бучковський,
CREDO

Пам'ятаємо про Блаженнішого! (ч. 1)

Я мала вісім літ, коли Блаженнішого звільнили з тюрми. Я нічого за цю людину не знала, тільки пам'ятаю, що коли ми їхали з церкви тої неділі, після звільнення, мій Тато сказав, що чув, що звільнили Митрополита Йосифа Сліпого із Сибіру. Це дуже вразило мене, не тому, що я розуміла хто то був, а тому, що то був перший раз у житті, коли я бачила, що мій Тато плаче.

Коли Блаженніший приїхав до США перший раз, він одержав почесний докторат від Католицького Університету у Вашингтоні. І я це пам'ятаю, бо моя родина – Тато, Мама, Дзядзьо, Бабця, сестра Марта, Роман і я – поїхали. Ми були на Богослуженню і під час вручення докторату.

Опісля Блаженніший був відвідав Філадельфію у штаті Пенсильванія. Моя родина поїхала до Філадельфії, щоб ще раз Блаженнішого побачити. Я завжди була відважною – часом то було добре, а часом може не так добре, але все рівно то була і є моя властивість. І я поміж ті всі шпальти Дивізійників викрутилася і раптом опинилася на середині дороги, а напроти мене їде Блаженніший. І я тоді ні в один бік, ні в другий. Я так стала і чекала, що буде. Підійшов до мене Блаженніший, і я тільки сказала: «Слава Ісусу Христу», перехрестилася три рази і поцілувала його в руку. Блаженніший усміхнувся і подивився мені прямо в очі. Але він не тільки в очі подивився. Я відчула, що він прямо в глибину моєї душі подивився. І це на мене дуже сильне враження зробило. Я тоді відійшла і так якось себе почувала піднесеною, бо я зрозуміла, що ця людина інакша за всіх.

Коли Блаженніший заснував у Вашингтоні філію Українського Католицького Університету ім. Святого Климента Папи, він призначив мого

дзядзя, покійного о. Стефана Кіржецького, його першим духівником. Покійний др. Юрій Старосольський був директором Філії, а я була секретарем. Я ставилася до цього дуже поважно. Писала програми лекцій, все мала список присутності. Я писала квартальні звіти Блаженнішому про діяльність УКУ у Вашингтоні. Думала, що так всі роблять. Щойно у Римі довідалася, що то тільки я писала такі звіти. Що більше, я на всі церковні свята, на іменини, на уродини, висилала ще від себе особисто картки-поважання. Коли я перший раз приїхала до Риму, то довідалася, що не тільки Блаженніший хотів знати, хто то така Ірця Ясінська з Вашингтону, але і всі отці.

До Вашингтону до філії УКУ часто приїжджала покійна Пані Рома Навроцька. Одного разу почала мене намовляти, щоб я поїхала до Риму. Мені якось Рим... Я думала: священники, монахині, церкви – то не вакації. А пані Рома сказала: «Ірцю, їдьте! Їдьте, бо ви не пожалієте. Я всьо полагоджу. Будете працювати або на Мадонні у музею, а відтак можете переїхати на УКУ до бібліотеки». Пані Рома цілий час дзвонила і на-

мовляла, і врешті я поїхала.

Зупинилася на Мадонні. На другий день прибігає Мати Геновефа, Настоятелька Сестер Святої Анни. Стукає мені в двері і каже: «Ірцю! Скоро ходи, бо телефон з Ватикану». Я кажу: «Добре, їду». А Сестра каже: «Ні, ні – швидко! Патріярх до вас телефонує!». А я, розумієте, мала тільки 21 рік і це для мене було не до подумання, що Патріярх телефонує до мене. Зійшла я на долину і чую голос той: «Ірцю, прошу приїхати завтра до Ватикану! Я хочу з вами поговорити». Сіла я на ті всі автобуси і поїхала до Ватикану.

Блаженніший прийняв мене у приймальні. Я сиділа на канапі з одного боку, а Блаженніший на своєму кріслі напроти мене. Але я так сиділа, що сонце з вікна било прямо мені в очі. Я Блаженнішого бачити не могла чітко, але Блаженніший мене бачив. Коли я питала отців на УКУ, що то якось так дивно було, отці мені сказали, що це були залишки з допитів Блаженнішого, коли його арештували. Бо Блаженніший в цей спосіб пізнавав людину, коли він міг дивитися, як людина реагує, відповідає, а він дивиться на очі, на обличчя, але людина його не може бачити.

Засідання у бібліотеці УКУ в Римі. Ліворуч: патріярх Йосиф Сліпий; вл. Ніл Саварин, Едмонтон, Канада; вл. Іван Прашко, Австралія; вл. Платон Корниляк, Німечина; вл. Мирослав Марусин, Рим; о. Ісидор Патрило, ЧСВВ, Рим. С-на: Felici, Roma. Архів Апостольської Екзархії в Мюнхені

Після розмови Блаженніший задзвонив маленьким дзвіночком. Увійшла Сестра Михаїла з візочком, на якому були аперитіфи. Дивиться на мене Блаженніший і каже: «Добродійко Ірцю, що вип'єте?». Я задеревила. Я не знала як відповісти, сказала, що буду пити то, що Блаженніший вибере. «Самбука», – сказав Блаженніший. Сестра поналивала у келишки, і заки я могла вимовити слово, Блаженніший підніс чарку і сказав: «За ваше здоров'я, добродійко Ірцю!». Тоді запросив мене на обід. Уявіть собі, як я почувалася. Я мов у чудовому сні була. Я тільки думала: то я, такий смаркач, не тільки пила аперитіф з Патріярхом моєї Церкви, але Патріярх ще запросив мене обідати з ним!

Блаженніший дуже любив ходити у Ватиканські городи. Часто він там Часослов мовив. Я зблизилася зі Сестрами, які ходили коло Блаженнішого, пильнували його, так що вони завжди мене кликали, як мали їхати в городи. Блаженніший завжди сидів з-заду і ми в трьох їхали. Тоді я таємно фотографувала Блаженнішого, бо Блаженніший не любив бути фотографованим. То була унікальна нагода. Раз мене чуть не зловив. Він сидів плечима обернений до мене. Я цикнула апаратом і Блаженніший підніс голову, трошки обернувся і тоді почав знова молитися. Я заховалася за куц. (далі буде)

**Ірина Ясінська-Грейвз,
подано за «Церковним вісником»**

XIV

КАРДИНАЛ, ЯКОГО ВРЯТУВАЛИ УКРАЇНЦІ

Із кардиналом Монтеземоло я познайомився в квітні цього року. «Ви українець? Дуже добре», – вже українською сказав кардинал. «Ваша еміненція говорить українською?» «О, ні, але деякі слова ще пам'ятаю. Колись українці врятували мені життя. Це було давно. Під час війни.»

Кардинал Андреа Кордеро Ланца ді Монтеземоло народився в Турині 27 серпня 1925 року. Закінчив факультет архітектури в Римі, де згодом здобув також філософську й богословську освіту. 1954 року був висвячений. Почав служіння в дипломатичній службі Ватикану, де пропрацював 42 роки. Від 1994 до 1998 року архієпископ Монтеземоло працював першим нунцієм Святого Престолу в Ізраїлі, доклавши багато зусиль до відновлення дружніх відносин... Був архипресвітером базилики Святого Павла За Мурами. Власне, за його керівництва відбулися археологічні дослідження і доведено автентичність могили Апостола Павла. Кардиналом він став 2006 року.

Але біографічний факт, який познайомив майбутнього кардинала

Католицької Церкви з українцями, був іншим. Кардинал Монтеземоло – син полковника королівської італійської армії Джузеппе Кордеро Ланца ді Монтеземоло, засновника й керівника Підпільного військового фронту Риму. Його розстріляли гітлерівці 24 березня 1944 року на околиці Риму. Під час війни, переслідуваний нацистами як член сім'ї керівника антинацистського руху опору, юнак Андреа знайшов захист в українців, які переховували його майже два роки.

► Ваша еміненція, як ви потрапили до Української Папської колегії під час війни?

Кардинал Монтеземоло: Це були 1943–1944 роки. Мій батько заснував Підпільний військовий фронт. Тому військові дії проти німців залежали

від нього. Він жив у підпіллі і його завданням було гарантувати безпеку своєї сім'ї. Моя мати і три сестри перебували в монастирі сестер Пресвятого Серця Ісуса в Римі. Батькові вдалося роздобути фальшиві документи працівників Говернату (Управи). Мені в той час було 17 років. Німці нас розшукували, і ми були змушені жити в підпіллі. Ми були добре знайомі з українським монсеньйором, який працював у Конгрегації Східних Церков і жив у колегії на Джаніколо; він був ректором колегії. Це був отець Йосафат Лабай. Також там був отець-духівник Теодосій Галушинський, теж українець, він дуже гарно грав на скрипці. Мені дали кімнату і я міг там жити як студент.

Продовження на 8 стор. ►

КАРДИНАЛ, ЯКОГО ВРЯТУВАЛИ УКРАЇНЦІ

► Скільки студентів жило разом з вами в той період? Пригадуєте?

Кардинал Монтеземоло: Думаю, десь 30–40.

► Вони всі були українці?

Кардинал Монтеземоло: Так.

► Вони всі знали, ким були ви?

Кардинал Монтеземоло: Звісно, що так. Як студенти, так і дирекція. Крім того, пригадую, що гостем колегії був також єпископ Іван Бучко. [Із 1942 року владика Іван Бучко був консультором Конгрегації Східних Церков. У 1944–45 роках завдяки його старанням у Папи Пія XII було припинено передачу українських вояків Першої Української дивізії УНА московсько-советській владі. – Авт.]

► Скільки часу ви прожили в українській колегії?

Кардинал Монтеземоло: Перебуваючи там, я записався на філософсько-богословський факультет Папського Григоріанського університету. Вже тоді думав стати священиком, навіть якщо це рішення ще не було остаточним. Я пробув у колегії два роки. Там я мав останню зустріч з батьком, якого пізніше схопили німці. Він прийшов до мене з моїм братом.

Я прийняв його в своїй дуже простій студентській кімнаті. Батько змінював місце проживання кожного вечора.

► Ви сказали, що всі знали, ким ви були, тому, мабуть, усвідомлювали, які могли бути наслідки вашого виявлення німцями?

Кардинал Монтеземоло: Так, без сумніву.

► Які ще маєте спогади з тих часів?

Кардинал Монтеземоло: У Римі в той час німці переслідували молодь. Шукали молодих, щоб заарештувати й відправити на примусові роботи в Німеччину. Я виходив пішки щодня із Джаніколо провідати маму, яка переховувалася в монастирі Святого Серця в районі Трінита дей Монті, намагаючись вчасно повернутися, бо о 18:00 починалася комендантська година. Мав із собою фальшиві документи, які мені дав батько. Одного дня, коли по дорозі до мами я проходив проспектом Віктора Емануїла біля К'еза Нуова, побачив групу німців та італійських фашистів, що зупиняли й арештовували всіх молодих хлопців. Мене зупинили один німець та один італієць,

і попросили показати документи. Я зразу зрозумів, що опинився у пастці. Мене завели до офісу в одному з будинків. Там був італійський поліцейський. Це був такий собі маленький трибунал, куди приводили хлопців для детальнішого контролю. Я не чинив опору, бо розумів, що цим можу лише нашкодити. Зайшовши у двір, я побачив цілу чергу. У той момент, коли я вже ставав у чергу, італійський поліцейський запитав: «Тебе затримали чи ти тут живеш?». І тут мені прийшла несподівана думка, і я відповів: «Ні, ні, я тут живу», і спокійно продовжив іти, минаючи чергу, поки не опинився біля зачинених дверей, які спокійно й упевнено відчинив. За дверима були сходи, якими я піднявся на терасу. Там уже було декілька хлопців, які зробили те саме, що і я. Потім німці поїхали, забравши з собою затриманих.

► Ви розповідали, що в українській колегії в той час проживав також єпископ Бучко. Чи ви мали нагоду з ним познайомитися?

Кардинал Монтеземоло: 24 березня 1944 року німці

вчинили масові розстріли в «Фоссе Ардеатіне», де був убитий також і мій батько, але я тоді того ще не знав. Інші студенти вже розійшлися. Зайшов єпископ Бучко. Зазвичай він завжди обідав за столом ректорату. Коли він мене побачив, то взяв вино і сів обідати за мій стіл. Не пам'ятаю, про що ми говорили. Але дуже добре пам'ятаю цей жест: він ніби хотів мене підтримати. Я відразу зрозумів, що щось сталося. І лише потім я довідався про трагедію.

► Що ще можете пригадати про перебування в колегії?

Кардинал Монтеземоло: Одного ранку я подивився у вікно і не повірив своїм очам: двір колегії був заповнений коровами. Напевно, якийсь фермер хотів переховати корови від німців. Тварини заповнили весь двір біля будинку і проходи вздовж мурів. Звісно, сусідство цих корів було для нас дещо незручним, але корисним, бо вони давали багато молока. Мені вдалося навіть отримувати щодня по літру молока для матері та сестер, які мали великі проблеми з харчами.

► Продовження. Початок на 7 стор.

► Під час вашого перебування в українській колегії ви ніколи не мали страху, що хтось із українців може вас зрадити чи завдати вам неприємностей, знаючи, що ви син керівника італійського руху опору?

Кардинал Монтеземоло: Ні, я жодного разу не мав такого відчуття. Навпаки, я почувався повністю захищеним.

Це свідчення високопоставленої духовної особи є надзвичайно важливим. І не лише тому, що це розповідь кардинала, а тому, що це розповідь від першої особи безпосереднього учасника тих подій. Попри велику кількість духовних закладів у Римі, саме українці відгукнулися на прохання керівника руху опору Риму й переховували його сина, організували їм зустрічі. Українські священики та студенти робили це, чудово усвідомлюючи, яка могла бути кара за такий учинок. Така поведінка гідна великої пошани і пам'яті.

Олесь Городецький,
голова Християнського товариства українців в Італії, подано за Радіо Свобода

У розсекреченій архівній справі під назвою «Захід», яка зберігається в Україні, – тисячі сторінок. Велика частина з них присвячена подробицям проведення операції депортування: було задіяно 30 тисяч солдатів і майже 16 тисяч керівного складу силових відомств; використовувалися карти місцевості, які дісталися від військових; є інформація, що, наприклад, зі Львова вивозити людей почали о шостій ранку, хоча планували почати в другій годині ночі, але не могли без двірників відкрити під'їзди.

Про людську долі в архівах йдеться мало, тільки

якщо траплялися якісь непередбачені ситуації. Наприклад, про зниклу чотирирічну дівчинку, яку, мабуть, батькам вдалося забрати з-під носа чекістів і передати родичам. Або про людей, які не опинилися вдома, але добровільно прийшли в пункти збору, бо не хотіли залишатися без рідних і близьких. Є в документах і згадки про тих, хто відбирав у депортованих запаси їжі, які вони хотіли взяти з собою в дорогу. Скільки людей через це загинуло в дорозі, не згадується.

Операція «Захід» – не єдина депортація, здійснена в західній Україні, але най-

ПРИЗАБУТА ДЕПОРТАЦІЯ 1947

77 тисяч 791 особу у жовтні 1947 року практично за два дні депортували з західної України до Казахстану і віддалених районів Сибіру. Незважаючи на те, що відтоді минуло 70 років, ще не все відомо про долі конкретних людей, насильно виселених в рамках боротьби з національно-визвольним підпіллям, як тоді його називали.

масовіша. Однією з її головних цілей було нейтралізувати діяльність УПА та тих, хто їй співчував і допомагав. Усього в 1940-х і на початку 1950-х років з цього регіону насильно вивезли 203 тисячі осіб. Більшість з них опинилася в Казахстані.

Історик Олег Бажан говорить, що в українських архівах немає повної інформації про операцію «Захід», невідомо скільки людей загинуло в дорозі, і не про всіх є точна інформація, куди їх засилали. Відомо, що частина депортованих жителів західної України опинилася в Карлазі – найбільшому виправно-трудовому таборі СРСР, зазначає Бажан. [...]

► Як конкретно депортація відбувалася?

О. Бажан: Депортація 1947 року – один з етапів депортаційної політики, яку радянська влада проводила в західній Україні. Тут зростали опозиційні настрої, населення вороже ставилося до влади, були сильні позиції українських націоналістів, адже після завершення радянсько-німецької війни більшість збройних акцій УПА було направлено проти непопулярних заходів радянської влади. І з цим боролися. Спочатку за допомогою військових операцій, які мали місце в 1944–1945 роках, а потім за допомогою депортаційної політики. [...]

► Мова все-таки про величезну кількість людей. Як це позначилося на житті регіону? Чи є про це згадки в архівах?

О. Бажан: Тут, як і у випадку з кримськими татарами на східній Україні, організували мобілізаційні акції, покликані заповнити недолік робочих рук і, отже, перетворити західну Україну на свого роду плавильний казан, щоб там не було опозиції радянському режимові. За рахунок тих людей, яких згодом після вишів направляли на роботу до західної України, і відновлювали дефіцит робочих рук.

Олександра Вагнер,
Радіо Свобода

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME
Ukrainische Kirchenzeitung
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische Exarchie für katholische Ukrainer in Deutschland und Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69 Druck: Kolo UA-82100
Drohobytsch Tel. +380 3244 29060

Погляди авторів не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція в потрібі скорочує і мовно виправляє надіслані статті. Газета виходить двічі на місяць.

Chefredakteur: Roman Kryk
Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetsky
Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11
Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4
christl.stimme@t-online.de;
ukrainische-kirche@t-online.de;
www.ukrainische-kirche.de

Річну передплату (Unkostenbeitrag)
46,- Euro переказати на конто: Apostolische Exarchie
LIGA-Bank München
Konto-Nr.: 40 21 03 527
BLZ 750 903 00
IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57
BIC: GENODEF1 M 0 5